SOXTA XABARLAR DAVRIDA JURNALIST MAS'ULIYATI

Yashnobod tumani 152-maktabning
11-sinf o'quvchisi ***O'rinboyeva Farangiz***

Annotatsiya: Mazkur maqolada soxta xabarlarning jamiyatga ta'siri, jurnalistlarning axborotni tekshirishdagi mas'uliyati va jurnalistik etika masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Soxta xabarlar, jurnalistika, jurnalist mas'uliyati, axborot xavfsizligi, media savodxonlik.

Аннотация. В данной статье рассматривается влияние фейковых новостей на общество, ответственность журналистов за проверку информации, а также вопросы журналистской этики.

Ключевые слова: Фейковые новости, журналистика, ответственность журналиста, информационная безопасность, медиаграмотность.

Abstract. This article examines the impact of fake news on society, the responsibility of journalists in verifying information, and issues related to journalistic ethics.

Keywords: Fake news, journalism, journalist responsibility, information security, media literacy.

XXI asr axborot texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyalar asri sifatida insoniyat taraqqiyotida yangi bosqichni boshlab berdi. Internetning ommalashuvi, ijtimoiy tarmoqlarning rivojlanishi va mobil qurilmalarning keng tarqalishi natijasida axborot almashinuvi misli ko'rilmagan darajada tezlashdi. Bugungi kunda dunyoning istalgan nuqtasida sodir bo'lgan voqea bir necha soniya ichida millionlab insonlarga yetib borishi mumkin. Bu jarayon jamiyatning axborotga bo'lgan ehtiyojini qondirish

bilan birga, yangi muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Ana shunday muammolardan biri soxta xabarlar, ya'ni yolg'on yangiliklarning keng tarqalishidir.

Soxta xabarlar jamiyatda noto'g'ri tasavvurlar shakllanishiga, odamlar orasida vahima va ishonchsizlikning kuchayishiga sabab bo'ladi. Ayrim hollarda ular siyosiy jarayonlarga, iqtisodiy faoliyatga va ijtimoiy munosabatlarga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin[1].

Shu sababli zamonaviy axborot makonida jurnalistlarning roli va mas'uliyati yanada ortib bormoqda. Jurnalistlar jamiyatni haqqoniy, aniq va tekshirilgan ma'lumotlar bilan ta'minlash orqali axborot xavfsizligini ta'minlashda muhim o'rin tutadilar.

Soxta xabarlar — bu ataylab yoki bilmasdan tarqatiladigan yolg'on, noto'g'ri yoki chalg'ituvchi ma'lumotlardir. Ular ko'pincha jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish, muayyan manfaatlarni ilgari surish yoki shunchaki auditoriya e'tiborini jalb qilish maqsadida yaratiladi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi soxta xabarlarning tarqalishini osonlashtirdi. Avvallari axborotni keng ommaga yetkazish uchun gazeta, radio yoki televideniye kabi vositalar zarur bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda har qanday foydalanuvchi internet orqali axborot tarqatishi mumkin[2].

Bu esa axborot oqimining nazorat qilinishini qiyinlashtirmoqda. Soxta xabarlarning tez tarqalishiga bir nechta omillar sabab bo'ladi. Birinchidan, odamlar ko'pincha hissiyotlarga ta'sir qiluvchi ma'lumotlarga ko'proq e'tibor qaratadilar. Ikkinchidan, ayrim foydalanuvchilar ma'lumotning haqiqiyligini tekshirmasdan turib uni boshqalarga ulashadilar. Uchinchidan, ijtimoiy tarmoqlarning algoritmlari ko'proq qiziqish uyg'otadigan materiallarni ommalashtiradi, bu esa kutilmagan va tekshirilmagan xabarlarning keng yoyilishiga olib keladi.

Jurnalist jamiyat va axborot manbalari o'rtasidagi muhim vositachi hisoblanadi. Uning faoliyati fuqarolarning dunyoqarashi, fikrlashi va qaror qabul qilishiga bevosita

1 Kovach B., Rosenstiel T. *The Elements of Journalism*. New York: Crown Publishers, 2021. 56-b
2 Ireton C., Posetti J. *Journalism, Fake News and Disinformation*. Paris: UNESCO Publishing, 2018

ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli jurnalistning eng muhim vazifasi haqiqatni izlash va uni jamoatchilikka yetkazishdan iborat.

Professional jurnalist har qanday ma’lumotni e’lon qilishdan oldin uning ishonchliligini tekshirishi kerak. Axborot manbalarining haqqoniyligini aniqlash, faktlarni taqqoslash va bir necha mustaqil manbalardan tasdiq olish jurnalist faoliyatining ajralmas qismidir. Agar jurnalist tekshirilmagan ma’lumotni e’lon qilsa, bu nafaqat uning obro‘siga, balki butun ommaviy axborot vositasining nufuziga ham putur yetkazadi.

Jurnalistning mas’uliyati xolislik tamoyiliga ham asoslanadi[3]. U voqealarni bir tomonlama emas, balki barcha nuqtayi nazarlarni hisobga olgan holda yoritishi lozim. Xolis yondashuv jamiyatda adolatli va obyektiv fikr shakllanishiga xizmat qiladi.

Soxta xabarlar davrida faktlarni tekshirish jurnalistikaning eng muhim vazifalaridan biriga aylandi. Bugungi kunda ko‘plab ommaviy axborot vositalari va mustaqil tashkilotlar faktcheking bilan shug‘ullanmoqda. Ularning asosiy maqsadi jamoatchilikka yetkazilayotgan ma’lumotlarning to‘g‘riligini aniqlash va yolg‘on axborotlarni fosh etishdir. Jurnalist etikasi ham ushbu jarayonda muhim ahamiyatga ega.

Etika me’yorlariga ko‘ra, jurnalist har doim haqiqatga sodiq bo‘lishi, shaxsiy manfaatlarni kasbiy faoliyatdan ustun qo‘ymasligi va auditoriyani chalg‘ituvchi materiallardan voz kechishi kerak. Shuningdek, u inson sha’ni va qadr-qimmatini hurmat qilishi, yolg‘on ma’lumotlar bilan odamlarning obro‘siga zarar yetkazmasligi lozim. Faktlarni tekshirish jarayonida zamonaviy texnologiyalar ham muhim rol o‘ynaydi[4].

Tasvirlarning haqiqiyligini aniqlash, videolarning qayerda va qachon suratga olinganini tekshirish hamda internet manbalarini tahlil qilish jurnalistning zamonaviy ko‘nikmalaridan biri hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoqlar jurnalistlar uchun muhim axborot manbai hisoblanadi. Ular orqali voqealar haqida tezkor ma’lumot olish, jamoatchilik

3 McNair B. *An Introduction to Political Communication*. London: Routledge, 2018. 65-b
4 Ward S. J. A. *Ethics and the Media: An Introduction*. Cambridge University Press, 2011. 45-b

fikrini o‘rganish va auditoriya bilan muloqot qilish mumkin. Biroq aynan ijtimoiy tarmoqlar soxta xabarlarning eng tez tarqaladigan maydoniga ham aylangan.

Bugungi kunda ayrim foydalanuvchilar obunachilar sonini oshirish yoki mashhurlikka erishish maqsadida tekshirilmagan ma’lumotlarni tarqatadilar. Ba’zi hollarda esa sun’iy intellekt yordamida yaratilgan foto, audio va videolar haqiqat sifatida taqdim etiladi. Bu esa jurnalistlardan yanada ehtiyotkor bo‘lishni talab etadi.

Jurnalist ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan har qanday ma’lumotni tekshirmasdan e’lon qilmasligi kerak. Chunki birgina noto‘g‘ri xabar minglab yoki millionlab insonlarni chalg‘itishi mumkin. Shu sababli jurnalistlar tezkorlik va aniqlik o‘rtasida muvozanatni saqlashlari zarur.

Soxta xabarlarga qarshi kurashishda faqat jurnalistlarning sa’y-harakati yetarli emas. Bu jarayonda davlat organlari, ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolar ham faol ishtirok etishi lozim. Birinchi navbatda, aholining media savodxonligini oshirish muhim ahamiyatga ega. Media savodxonlik insonlarga axborotni tanqidiy tahlil qilish, manbalarni tekshirish va yolg‘on ma’lumotlarni aniqlash imkonini beradi. Ikkinchidan, ommaviy axborot vositalari faktcheking tizimlarini rivojlantirishi zarur. Maxsus tekshiruv guruhlari va zamonaviy texnologiyalar yordamida noto‘g‘ri ma’lumotlarning oldini olish mumkin. Uchinchidan, jurnalistlarning kasbiy malakasini oshirish muhimdir. Raqamli texnologiyalar tez rivojlanayotgan bir davrda jurnalistlar yangi bilim va ko‘nikmalarni muntazam ravishda o‘zlashtirib borishlari kerak.

Xulosa qilib aytganda, soxta xabarlar zamonaviy axborot makonining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi. Ularning keng tarqalishi jamiyatda ishonchsizlik, noto‘g‘ri qarashlar va turli ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shunday sharoitda jurnalistlarning mas’uliyati yanada ortadi. Jurnalist haqiqatni izlash, faktlarni tekshirish, xolislikni saqlash va jamoatchilikka ishonchli axborot yetkazish tamoyillariga qat’iy amal qilishi kerak.

Zamonaviy texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar davrida jurnalist nafaqat axborot tarqatuvchi, balki jamiyatning axborot madaniyatini shakllantiruvchi muhim shaxsga aylandi. Demak, soxta xabarlar davrida jurnalistning eng asosiy vazifasi haqiqatni himoya qilish, axborotning ishonchliligini ta’minlash va jamiyat manfaatlariga xizmat qilishdan iboratdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kovach B., Rosenstiel T. *The Elements of Journalism*. New York: Crown Publishers, 2021.
2. Ward S. J. A. *Ethics and the Media: An Introduction*. Cambridge University Press, 2011.
3. Ireton C., Posetti J. *Journalism, Fake News and Disinformation*. Paris: UNESCO Publishing, 2018.
4. McNair B. *An Introduction to Political Communication*. London: Routledge, 2018.
5. Allan S. *Journalism: Critical Issues*. Open University Press, 2010.